

УДК 371.315

Завгородня Т. К., Стражнікова І. В.*

**ГАЛИЦЬКА ВЧИТЕЛЬКА ІВАННА ПЕТРІВ
ПРО ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ УЧНІВ**

Статтю присвячено проблемі формування культури мови учнів, яка є одним із важливих показників розвитку цивілізації суспільства. Проблема мовної освіти постійно перебуває в полі зору українських і зарубіжних науковців. Особлива роль в її розв'язанні належить розкриттю ідей педагогів Галичини першої половини ХХ століття щодо формування у школярів культури мови (усної та письмової). На прикладі роботи вчительки Івонни Петрів розкрито форми, методи, засоби й прийоми досягнення поставленої мети.

Ефективність навчально-виховного процесу було досягнуто завдяки включенню учнів у виконання практичних завдань з розвитку усного і писемного мовлення, використання методу «синтетичного» навчання, співробітництва учителя й учня з урахуванням його особливостей.

Ключові слова: культура мови, Івонна Петрів, педагоги Галичини, «синтетичне» навчання, співробітництво вчителя й учня.

У сучасних умовах євроінтеграції, глобалізації, мовної політики в світі однією з найважливіших ознак розвитку суспільства є культура мовлення кожної людини. Проблема мовної освіти завжди перебувала в полі зору як вітчизняних (О. Біляев, А. Богуш, В. Мельничайко, М. Стельмахович, О. Хорошковська та ін.), так і зарубіжних (Й. Бер, В. Гессманн, А. Гройле, Й. Кляре, Ф. Лебзафт, Е. Мейманн, К. Мюллер та ін.) науковців. На часі необхідність розв'язання проблеми формування особистості з високим рівнем комунікативної компетенції, як цього вимагає й Національна доктрина розвитку освіти в Україні. Усе це актуалізує пошуки шляхів розв'язання проблеми «багатомовності» та, як зазначається в документах Ради Європи, «мультилінгвізму». А це у свою чергу вимагає посилення уваги до формування культури мовлення як іноземними, так і рідною мовами.

Тому сьогодні перед педагогами загальноосвітніх навчальних закладів, викладачами вищої школи постає надзвичайно відповідальне завдання – допомогти майбутнім громадянам України, фахівцям різних спеціальностей стати конкурентоспроможними, здатними знайти місце на ринку праці, творчо реалізувати набуті у вищому навчальному закладі знання та практичні вміння. Для цього необхідно, щоб кожний з них оволодів багатьма компонентами (вони різні в кожному виді діяльності), проте фахівці любої професії, які працюють в колективі, мають на високому рівні володіти комунікабельністю. Саме цей компонент – один із найважливіших у педагогічній діяльності.

Як засвідчує досвід роботи у ВНЗ, педагогічно грамотне спілкування між людьми усуває у вихованців негативне емоційне напруження (страх, невпевненість), водночас викликаючи радість, бажання взаємодії. Взагалі оптимальне педагогічне спілкування – це спілкування, яке створює найкращі умови для розвитку мотивації студента, творчого характеру діяльності, для формування його особистості, забезпечує сприятливий психологічний клімат, попереджує створення психологічних бар'єрів, дозволяє максимально використовувати в навчальному процесі особистісні та професійні якості викладача. Тому одним із компонентів педагогічної майстерності є культура мовлення, яка стає показником духовного багатства педагога, його культури мислення і могутнім засобом формування особистості. На думку В. Сухомлинського, слово має лікувати, а не бути батою.

Разом із тим слід наголосити, що в сучасному світі спостерігається зниження рівня

*© Завгородня Т. К., Стражнікова І. В.

сформованості цього одного із найбільш важливих компонентів педагогічної майстерності. Така ситуація зумовлена багатьма факторами, серед яких – недостатня увага, відведена формуванню культури мовлення у змісті навчання майбутніх фахівців, а також нерідко і самих викладачів, які, незалежно від того, який предмет вони викладають, мають володіти всіма тонкощами мовленнєвої культури.

Поняттям «культура мовлення» прийнято окреслювати передусім дотримання кожним носієм правильної літературної вимови, лексичних і граматичних норм, усталеного в літературному мовленні наголошення слів. Взагалі, як зазначають науковці (наукові основи культури мовлення, формування цього феномену знаходимо в наукових працях Н. Бабіч, Б. Головін, С. Єрмоленко, А. Коваль, Г. Кондрацької, М. Пентиліук, О. Потебні, Л. Скуратівського, О. Царик, психологічні аспекти формування культури мовлення – у роботах Л. Айдарової, Л. Віготського, Д. Ельконіна, Г. Костюка, О. Леонтьєва, І. Синиці та ін.), словосполучення «культура мовлення» (чи «мовленнєва культура») застосовується у трьох значеннях: 1) ознаки та властивості мовлення, що свідчать про його комунікативну досконалість; 2) сукупність навичок і знань людини, що забезпечують доцільне застосування мовлення з метою спілкування; 3) галузь лінгвістичних знань про мовлення як сукупність і систему її комунікативних якостей.

Водночас слід наголосити, що мова і мовлення не тотожні. Мова – система мовних знаків, оброблених у мовній практиці, за якими закріплений загальноприйнятий зміст. Мовлення – це мовна діяльність окремих індивідумів, у якій мова знаходить конкретне практичне застосування. Ці дві категорії доповнюють одне одного. Якщо мова – система засобів спілкування, то мовлення – реалізація цієї системи. Мовлення створюється за правилами мови.

Розкриваючи поняття «висока культура мови», С. Ожегов зазначає: «...це вміння правильно, точно і виразно передавати свої думки засобами мовлення. Правильним мовленням називається те, в якому дотримуються норм сучасної літературної мови... Але висока культура мови полягає не тільки в дотриманні норм, вона полягає ще й в умінні знайти не тільки точний засіб для вираження своєї думки, але і найбільш дохідливий (тобто найбільш виразний) та найбільш доречний (тобто придатний саме для цього випадку і, отже, стилістично виправданий)» [3].

Найважливішими суспільними функціями мовлення є спілкування (побутово-розмовний стиль); повідомлення (діловий і науковий стилі); вплив (публіцистичний і художньо-белетристичний стилі). Сутність поняття «культура мовлення» полягає в тому, що це – мовленнєва майстерність, вміння вибрати стилістично доречний варіант виразного і дохідливого викладу думки. Культура мовлення будь-якої інтелігентної людини передбачає високий рівень загальної культури і любов до рідної мови. Б. Головін у праці «Основи культури мови» виокремлює такі компоненти культури мовлення: багатство, розмаїтість, точність, логічність, виразність, граматична правильність.

Розв'язанню проблеми формування мовленнєвої культури особистості, зумовленої необхідністю реформування сучасної української школи, може сприяти творче використання ідей досвіду її реалізації в масовій практиці наших попередників міжвоєнного періоду. З цієї точки зору важливо ознайомити студентів педагогічних спеціальностей, усіх, хто займається науково-пошуковою роботою краєзнавчого спрямування, з творчими здобутками, накопиченими нашими попередниками. «Пізнайте мову, якої вчите, навчіться любити її, цінити за її багатство й красу, дивитися на неї як на щось живе, що розвивається, змінюється, вдосконалюється в особняках і в цілих поколіннях», – закликав галицький педагог Я. Кузьмів [1].

Особливо позитивно впливає на розв'язання зазначеної проблеми використання в навчальному процесі першоджерел, написаних українськими, зокрема галицькими педагогами переважно у 20-30-ті роки ХХ ст., коли боротьба за навчання українською мовою, за формування культури мовлення, за чистоту мови і взагалі за її збереження були на вагу держави.

Високим науковим і методичним рівнем, обізнаністю з проблемами світової дидактики, педагогіки, психології та фізіології дитини є педагогічний доробок галицької вчительки Івонни Петрів, яка емігрувала до Бельгії, а потім до Канади. Він виявився вагомим внеском не тільки в розроблення теорії та практики навчання дітей у Східній Галичині та в місцях осідку українців-емігрантів взагалі, але й у розвиток культури мовлення дітей зокрема. Теоретично обґрунтовані структурні компоненти навчально-виховного процесу, умови їх оптимального вибору, принципи організації освіти, які І. Петрів намагалася покласти в основу власної практичної діяльності та які стали підґрунтям її методичних порад учителям і були висвітлені у статтях, рекомендаціях, у конспектах уроків різних предметів, мають загальноукраїнське значення.

Розмірковуючи над методами навчання, які використовувалися вчителями у першій третині ХХ ст., І. Петрів виступала проти поширеної у практиці школи тенденції, яка полягала в тому, що «учитель подає готові знання учням, подібні нераз до солодкої пілюлі, котру учень проковтує без найменшого труда, і ця пілюля мов наркотик заспокоює цікавість учня, присипляє його зацікавлення, послаблює апетит до глибших самостійних доходжень». У такому випадку бажання батьків і вихователів водити дітей «на мотузку дома як і в школі» може призвести лише до «гальмування природного потягу учнів до самостійного діяння» [6]. Про це І. Петрів писала вже в еміграції, але ці погляди сформувалися ще в галицький період діяльності.

Щойно розпочавши вчительську працю, І. Петрів усвідомила: лише спільна робота наставника й учня, намагання пробудити в дітях зацікавленість процесом самостійного навчання, розвиток у них жаги пізнання є запорукою успіху – не лише в навчанні, але й у подальшому свідомому житті в соціумі. Саме такими міркуваннями зумовлені методичні погляди на розвиток культури мовлення учнів галицької вчительки.

Педагог-практик І. Петрів основною формою навчання визнавала урок. Складовими кожного уроку вона вважала: 1) актуалізацію теми; 2) подання нового матеріалу; 3) узагальнення (зв'язок із попереднім матеріалом); 4) застосування на практиці нових відомостей. Водночас вона постійно підкреслювала, що ефективність уроку підвищується тоді, коли він є методичною одиницею в системі взаємопов'язаних форм навчання. Саме тому будь-які вправи, складені з урахуванням психологічних особливостей дітей, мають сприяти вдосконаленню розумових здібностей учнів, поглибленню й розвитку їх пам'яті та уяви, а головне – викоріненню неправильних мовних зворотів, «говіркових висловів» і виробленню навичок володіння літературною українською. «Ми всі українці, мусимо мати одну мову, мусимо всі однаково говорити. Одна мова злучить у нас ще сильніше, а в єдності сила!» – стверджувала авторка [4, ч. 6, с. 64].

Учителька була переконана, що значні можливості для мовних вправ надають шкільне й домашнє читання, словникова робота, складання (разом із дітьми) «збірних» оповідань і описів, використання малюнків, образків (ілюстрацій – І. С.), лялькові інсценізації тощо. Окремий розділ у роботі «Діти говорять» вона присвятила методиці використання різних засобів, які мали сприяти розвитку навичок говоріння. Діалог як важливий метод навчання І. Петрів пропонує використовувати за будь-якої нагоди. Наприклад, діти принесли в школу ляльки. На цій основі можна побудувати цікаву розмову між дітьми й учителем. «Це гарна лялька! Хто тобі її зробив?» тощо. За допомогою малюнків відбувається розвивальне навчання: «Підносяться рученята одні по других; деякі вискакують із лавок, інші метушаться. Не є це об'яв некарності кляси; навпаки, це об'яв великого зацікавлення. Позволяємо дітям розбалакатися. Це буде лекція мови без спеціальної згори означеної цілі» [4, ч. 6, с. 25].

Формуванню в учнів культури мовлення з одночасним плеканням любові до рідного краю, рідної оселі також сприяє запропонована І. Петрів методика проведення уроку з читання, зокрема вивчення у п'ятому класі народних шкіл «уступу» (уривку – Т.К.) «Любов до рідної землі». Саме вивчення цього оповідання й обговорення з учнями долі його головного героя – маленького Самоїда, якого привезли з «холодної батьківщини»

до міста, до школи; використання описів побуту, одягу, житла, традицій народів півночі, одним словом, елементів етнографії, дає учителю можливість пробудити в учнів співчуття до хлопчика, який не міг жити далеко від рідного краю. І хоча, як пише І. Петрів, «країна там холодна, а мимо цього тамошні жителі люблять свою землю» [8, с. 8]. Отже, виховний потенціал твору полягав не тільки в можливості формування в учнів переконання, що любов до Батьківщини є одним із найбагатрих людських почуттів, але й формувати культуру мовлення.

Одним із найголовніших педагогічних постулатів І. Петрів було виховальне навчання. Це й зумовлювало спрямованість її методичних пошуків і знахідок. Прикладом цього може бути її стаття «Навчання правопису в III-ій класі народної школи» [5], яку присвячено конкретній, суто методичній меті – дати учням III класу уявлення про ступінь порівняння прикметників. І дуже показово, що, розкриваючи цю тему, вчителька творчо використовує різноманітні методи, прийоми, засоби та форми роботи, демонструючи взаємозв'язок теоретичних надбань педагогіки з живою практикою роботи в початкових класах.

Так, добір матеріалу для уроків І. Петрів здійснювала, враховуючи принцип зв'язку з життям, наводячи молодшим школярам приклади з їх найближчого оточення. Наприклад, після контрольної роботи з теми «Закінчення другого ступеня прикметників» учитель «ставить» завдання: «Опрацювати правило, як і де писати наростки (суфікси – І. С.) «ова» й «ува»». Для цього вчитель, роздаючи зошити, немов ненароком скаже: «Добрий папір, Івасю, в твоєму зшитку (зошиті – І. С.). – Де цей зшиток купований? – Де твій зшиток купований, Марія? – А де твій купований, Славку?». Тепер один учень напише на таблиці слово «купований» (наросток «ова» учитель поведе коліром)».

Методично правильно і доступно підібраними запитаннями («Чи ти все ходиш до кооперативи купувати?» – «Де ходить купувати твоя мама?», «Де ми повинні все купувати?») педагог підводила учнів до наступного етапу уроку – написання на другій половині таблиці слова «купувати», а вчитель «поведе наросток «ува» коліром» [там само, с. 30].

Так, у результаті обговорення і виконання вправ протягом тривалого часу учні вносили в таблицю «Прикметники другого ступеня» слова з суфіксами «ова» й «ува».

Особливо цікавим у творчому доробку І. Петрів є використання під час розгляду складної теми «Ступені порівняння прикметників» елементів ігрової діяльності, в основу яких покладено твори усної народної творчості. Так, вона пропонує використати на уроці цікаву казку або оповідання, «де буде багато різних прикметників, що їх можна б степенувати».

Педагог радить з цією метою розказати дітям казку про «злу мачуху й князівну Снігурочку. Княгиня-мачуха питала у дзеркала: «Дзеркальце, скажи мені, чи я гарна?» Дзеркало відповідає: «Гарна ти, гарна, княгине, та гарніша за тебе Снігуронька». Можна додати, – зауважує Петрів, що княгиня питатиме, чи вона мудра. Дзеркало відповідає: «Мудра, ти, мудра, та Снігурочка ще мудріша». – Можна додати ще кілька питань княгині з іншим прикметником, а все добирати такі, щоб було бодай за два з кожної групи закінчень...» [там само, с. 30].

Підбір зрозумілого для учнів змісту, залучення їх до ігрових форм навчання, творче використання наочності, у розробку якої включалися самі діти, створювали умови для активізації пізнавальної діяльності з елементами творчого пошуку, для більшого зацікавлення учнів, стимулювали їх самостійне мислення.

Щодо ідеї синтетичного навчання (його називали «осередком заінтересовання»), то у творчому доробку І. Петрів заслуговує на увагу стаття «Навчання граматики в II-ій класі: Один лекційний день» [5]. У ній педагог обстоює право вчителя при потребі присвячувати цілий шкільний день розв'язанню однієї навчальної проблеми. Особливо ефективний такий підхід у вивченні відмінків іменників, що відбувається, на думку

вчительки, не тільки на уроці мови (де це є основним завданням), а й на всіх інших уроках за розкладом. Для цього на уроках з арифметики, фізкультури та ін. учитель свідомо створює такі ситуації, коли тема відмінків іменників природно виникає в контексті іншого предмета. Так, залежно від конкретної мети основою інтеграції протягом цілого шкільного дня може ставати складна тема з будь-якої навчальної дисципліни, передбаченої програмою для даного класу. Наприклад, на уроці фізкультури влаштовується «забава в ярмарок», але й тут, – підкреслює автор, «осередковим предметом навчання є мова, і тому мови вчимо на всіх лекціях».

Попри дискусійність цієї форми організації навчання зазначимо, що І. Петрів свідомо обирала такий варіант, використовуючи, як вона пише, «правило концентрації», коли «цілий шкільний день становить одну цілість» [5].

Зрозуміло, що виховна спрямованість навчального процесу в початкових школах Східної Галичини перш за все ґрунтувалася на вивченні української мови. Йшлося не лише про патріотичне виховання, але й про необхідність закріплення загальнокультурних якостей у вихованців, вироблення в них навичок спілкування тощо. Цим питанням було присвячено збірку методичних порад – вправ І. Петрів «Діти говорять: Наука мови й вимови». Авторка, подаючи методику навчання дітей правильної вимови, розвитку зв'язного мовлення у процесі «вільної товариської балачки», великого значення надавала змісту обраних тем. Вона пропонувала, наприклад, такі теми: «Перший сніг», «Недуги», «Громадські маніфестації», «Шкільні прогулянки» та ін. Участь школярів у вільній розмові на запропоновану тематику давала можливість не тільки досягти поставленої освітньої мети – вдосконалити їхню мовну культуру, а й створювала підґрунтя для розширення світогляду школярів, для їх наближення до проблем суспільства, для реалізації різних напрямів виховання [4].

Аналізуючи означену працю, З. Нагачевська зазначала, що науку «говоріння» педагог характеризувала як «найважливішу основу навчання мови взагалі». Основними методами розвитку дитячого мовлення І. Петрів вважала розмови з дітьми: «принагідні, вільні, зарані не плановані, але на актуальні теми; товариські «гутірки» різноманітної тематики; словникові вправи». У збірці вміщено фрагменти занять з розвитку мовлення в молодших класах народної школи, які «широко використовувалися дошкільними працівниками в роботі з дітьми старшого віку» [2, с. 140-141].

Ці заняття, як і конспекти уроків з різних предметів, підтверджують доцільність «синтетичного навчання», яке вона обстоювала разом з іншими галицькими педагогами (Я. Кузьмів, І. Ющишин та ін.) і яке будувалось би довкола конкретної ідеї.

Отже, можна констатувати: педагогічна діяльність І. Петрів ґрунтувалася на переконанні в тому, що учні є активними учасниками педагогічного процесу, суб'єктами навчання й виховання. Тобто її погляди повністю відповідають уявленням про сутність сучасної освіти, яка в своїй основі має гуманні взаємоповажні стосунки. Для цього педагог рекомендувала з перших днів навчання використовувати тісне спілкування з кожною дитиною. У її працях неодноразово подаються приклади такого навчання: «Добрий день, діточки! Як ви спали? Як смакували снідання?» Важливо, за переконанням автора, навчити дитину відповідати так, «як культурні люди відповідають» [7, с. 20]. Взагалі для І. Петрів була важливою підготовча праця до навчання у школі, оскільки вона давала змогу краще пізнати дітей, передусім шляхом розмови з ними. Крім того в цьому процесі, за її спостереженнями, діти вчаться говорити. При тому вона завжди враховувала вікові особливості школярів і вважала, що в діалозі діти мають почуватися вільно, невимушено. Тому підкреслювала: мову дітей на початковому етапі краще «не поправляти, бо діти бентежилися б і стали б мовчазливі. Кожну відповідь чи запит треба приймати прихильно з задоволенням; дітей не ганьбити...» [там само, с. 27].

Зазвичай методисти опікуються тим, що вчитель має розповідати на уроці. І. Петрів була впевнена, що не менш важливим є інший аспект – що і як говорять діти. Саме тому у своїй педагогічній практиці широко використовувала діалог не лише на уроці,

а й і в позаурочний час, в якому учень мав бути рівноправним учасником навчально-виховного процесу.

Таким чином, ідеї формування культури мовлення, педагогіки співробітництва утверджувалися в теоретичній і практичній діяльності галицьких педагогів уже в міжвоєнну добу. А методичні погляди Іванни Петрів, відображені в її педагогічному доробку, свідчать про майстерне використання для формування культури мовлення учнів в шкільній практиці різних засобів, методів, прийомів навчання, які мали сприяти підвищенню ефективності навчально-виховного процесу. Ці погляди потребують більш детального вивчення, яке може бути здійснено в подальших наукових працях.

Література:

1. Кузьмів Я. Мовні вправи / Я. Кузьмів // Шлях виховання й навчання. – 1932. – Ч. 1. – С. 25-31.
2. Нагачевська З. Становлення і розвиток українського суспільного дошкільного виховання в Східній Галичині (1869-1939 рр.) : дис. канд... пед. наук : 13. 00. 01 / З. Нагачевська. – К., 1995. – 205 с.
3. Ожегов С. И. Лексикология. Лексикография. Культура речи : уч.пособ. [для студ. филол. фак. пед. инст.] / С. И. Ожегов. – М. : Высш.шк., 1974. – 352 с.
4. Петрів І. Діти говорять: Наука мови й вимови / І. Петрів // Методика і шкільна практика : Додаток до «Шлях виховання й навчання». – 1936. – Ч. 1. – С. 6-11; Ч. 2. – С. 23-31; Ч. 3. – С. 33-36; Ч. 4. – С. 41-50; Ч. 6. – С. 56-64.
5. Петрів І. Навчання правопису в III-ій класі народної школи / І. Петрів // Методика і шкільна практика : Додаток до часопису «Шлях виховання й навчання». – 1935. – С. 28-32.
6. Петрів І. Чому шкільна молодь не хоче читати? / І. Петрів // Світло (Канада). – 1956. – Квіт. – С. 13.
7. Петрова І. Час підготовчої праці в першій класі / І. Петрова // Методика і шкільна практика : Додаток до «Учительського Слова». – 1934. – Ч. 2. – С. 16-36.
8. Петрова І. Методичне переведення уст. 8. Любов до рідної землі / І. Петрова // Шлях навчання й виховання. – 1928. – Ч. 10. – С. 7-10.

Завгородня Т. К., Стражникова І. В.

ГАЛИЦЬКАЯ УЧИТЕЛЬНИЦА ИВАННА ПЕТРИВ О ФОРМИРОВАНИИ КУЛЬТУРЫ РЕЧИ УЧЕНИКОВ

Статья посвящена проблеме формирования культуры речи учащихся, которая является одним из важных показателей развития общества. Проблема языкового образования постоянно находится в поле зрения украинских и зарубежных ученых. Особая роль в ее решении принадлежит раскрытию идей педагогов Галиции первой половины XX столетия по формированию у школьников культуры речи (устной и письменной). На примере работы учительницы Иванны Петрив раскрыты формы, методы, средства и приемы достижения поставленной цели.

Эффективность учебно-воспитательного процесса была достигнута благодаря включению учеников в выполнение практических заданий по развитию устной и письменной речи, использованию метода «синтетического» обучения, сотрудничеству учителя и ученика с учетом его особенностей.

Ключевые слова: культура речи, Иванны Петрив, педагоги Галиции, «синтетическое» обучение, сотрудничество учителя и ученика.

Zavgorodnia T. K., Strazhnikova I. V.

GALICIAN TEACHER IVANNA PETRIV ABOUT FORMING OF CULTURE OF SPEECH OF THE STUDENTS

The article is dedicated to the problem of forming of culture of speech of the students. Actuality of the article is conditioned by the challenge of contemporaneity, namely: by the processes of integration, globalization, language politics in the world, and sent to the decision of one of important indexes of development of civilization of society that is a culture of speech of each person. A problem of language

education constantly is in sign of the Ukrainian and foreign scientists.

The special role in the decision of this problem is taken to opening of ideas of teachers of Galicia of the first half of XX century on forming of culture of speech both verbal and writing for the schoolchildren of general school. On the example of work of teacher Ivanna Petriv forms, methods, facilities, receptions of achievement of the put aim, are exposed. The increase of efficiency of scientific-educational process was attained due to the permanent plugging of pupils in implementation of various practical tasks on development of speech (writing and verbal, using the method of the «synthetic» educating, collaboration of teacher and students taking into account the age-related and individual features).

Key words: culture of speech, Ivanna Petriv, teachers of Galicia, «synthetic» educating, collaboration of teacher and students.

УДК 371.5

Morska L. I.*

EDUCATION VALUES OF MODERN BRITISH SCHOOL

The article presents the author's viewpoint on the value-rich education and its possible development in modern schooling society. The notions of «values» and «educational values» has been discussed; on the basis of the discussion the author's understanding of educational values has been suggested. The issue of selection of values to be integrated into school practice has been discussed. As a result, three groups of values that should be placed at the centre of school policy and then integrated into action in the classroom practice have been singled out: foundation values, focus values, aspirational values. The framework of educational procedures for integration of the selected values has been created and substantiated in the paper. Governmental introduction of new 'British values' of 2014 has been discussed and related to the common educational values to be considered by British educators and society in general.

Key words: values-rich education, educational values, moral values, modern school, classroom practice, value integration framework.

Introduction. Nowadays, no one seems to doubt that values play a central role not only for the theory of education, but for its practical activities as well. That's because schools and teachers reflect the values of society which are transmitted to schoolchildren and university students. Moreover, educational institutions, together with parents, the media and peers, are a strong influence on the establishment and development of values of children and young people.

British educators believe that «values or character education is nothing new. It has been a feature of the dominant learning landscape for at least 50 years and considerably longer within certain fields... What is new, or at least current, is the attention that values and character are being given within English education reform accompanied by apparently high expectations of their social agency [2].

From the theoretical perspective, it is important to mention that values do not tend to be unchanging. It is the role of education to help the schoolchildren and university students define the proper values which will help them to lead a successful and morally appropriate life after they graduate. We should admit that it is not an easy task, because within our society there appear to be some groups (parents, employers, local communities, country leaders, etc.) claiming to establish such values, but a close study of those groups suggests that within each of these groups there is a wide diversity of political, social, economic, religious, ideological and cultural values.

Thus, the goal of the given paper is to develop an algorithm, certain framework for educators, helping them to lead the students on the way of proper analysis and choice of virtuous values in the modern British society in connection with the declared «British

---

*© Morska L. I.